

Araştırma Makalesi / Research Article

Gelişimde Kayıp Parça: Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Eğitiminde Öğretmenlerin Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi

The Missing Piece in Development: An Examination of Teachers' Knowledge and Attitudes in the Sexual Education of Children with Special Needs

Zehra ATBAŞI¹ & Hülya ÖCAL²

DOI : [10.63556/ankad.v10i2.399](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i2.399)

Geliş/Received: 12/12/2025

Kabul/Accepted: 15/02/2026

Öz

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutumlarını ve bu değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma, nicel desende betimsel ve ilişkisel tarama modeliyle yürütülmüştür. Çalışma grubu, Türkiye genelindeki devlet okullarında görev yapan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 140 özel eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Veriler, Google Formlar aracılığıyla toplanmıştır. Kişisel Bilgi Formu, Akın vd. (2013) tarafından geliştirilen Tutum Ölçeği ile araştırmacılar tarafından geliştirilen Bilgi Testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü ANOVA ve Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi düzeylerinin orta-yüksek, tutumlarının ise genel olarak olumlu düzeyde olduğunu göstermiştir. Yaş, cinsiyet, mezuniyet alanı, görev yapılan kademe ve mesleki kıdem değişkenlerine göre bilgi ve tutum puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Daha önce cinsel eğitim almış olmanın bilgi düzeyini anlamlı biçimde artırdığı belirlenmiş; buna karşılık bilgi ile tutum arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Elde edilen sonuçlar, olumlu tutumların tek başına yeterli olmadığını ve bilginin tutumlara ve uygulamaya yansıtılmasında yapısal güçlendirmelere ihtiyaç bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, mahremiyet eğitimi, riskli durumların ayırt edilmesi ve istismardan korunma gibi koruyucu ve önleyici boyutlarda hem bilgi hem de tutumları birlikte hedefleyen bütüncül yaklaşımların önem taşıdığı söylenebilir. Hizmet öncesi öğretmen eğitim programlarına yapılandırılmış cinsel eğitim içeriklerinin eklenmesi ve görevdeki öğretmenler için uygulamaya dayalı hizmet içi eğitimlerin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cinsel Eğitim, Özel Gereksinimli Çocuklar, Özel Eğitim Öğretmenleri, Öğretmen Tutumları

Abstract

The purpose of this study is to examine special education teachers' knowledge of and attitudes toward sexuality education and the relationship between these variables among teachers working with children with special needs. The study was conducted using a quantitative descriptive and correlational survey

¹ Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, zehrasutcu@gmail.com

² Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Özel Eğitim Bilim Dalı, hulya.maden@hotmail.com

Önerilen Atıf/Suggestion Citation

Atbaşı, Z. & Öcal, H., (2026). Gelişimde Kayıp Parça: Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Eğitiminde Öğretmenlerin Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 781-799.

design. The study group consisted of 140 special education teachers working in public schools across Türkiye who voluntarily participated in the research. Data were collected via Google Forms. The Personal Information Form, the Attitude Scale developed by Akın et al. (2013), and a Knowledge Test developed by the researchers were used as data collection instruments. Descriptive statistics, independent samples t-tests, one-way ANOVA, and Pearson correlation analysis were employed in the data analysis.

The findings indicated that teachers' knowledge levels regarding sexuality education were at a moderate to high level, while their attitudes were generally positive. No significant differences were found in knowledge and attitude scores according to age, gender, field of graduation, teaching level, or professional experience. Having previously received sexuality education was found to significantly increase teachers' knowledge levels; however, no statistically significant relationship was identified between knowledge and attitudes.

The results suggest that positive attitudes alone are not sufficient and that structural strengthening is needed to ensure that knowledge is effectively translated into attitudes and educational practice. In this context, holistic approaches that simultaneously address both knowledge and attitudes in preventive and protective domains—such as privacy education, identifying risky situations, and protection against abuse—are of critical importance. It is recommended that structured sexuality education content be integrated into pre-service teacher education programs and that practice-oriented in-service training be expanded for in-service teachers.

Keywords: *Sexuality Education, Children with Special Needs, Special Education Teachers, Teacher Attitudes*

1. GİRİŞ

İnsan gelişimi doğumdan itibaren birçok alanda gerçekleşen dinamik ve bütüncül bir süreçtir. Bilişsel, fiziksel, duygusal, sosyal ve dilsel gelişimin yanında, cinsel gelişim de çocukların yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Cinsel gelişim; bireyin bedenini tanıması, mahremiyet sınırlarını öğrenmesi, cinsiyet kimliğini içselleştirmesi ve güvenli sosyal ilişkiler kurabilmesi açısından kritik bir gelişim alanı olarak kabul edilmektedir (Gürsoy ve Gençalp, 2010; Bayrak, Başgül ve Gündüz, 2011). Bu gelişimin sağlıklı biçimde desteklenmemesi, bireyin kimlik oluşumunda karmaşa yaşamasına, uygunsuz davranışlar sergilemesine ve istismara açık hale gelmesine neden olabilmektedir.

SIECUS (1996), cinsellik kavramının bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç farklı alana hitap ettiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda cinsellik; bilgi boyutuyla bilişsel, duygular ve değerlerle ilişkili boyutuyla duyuşsal, iletişim ve karar verme becerileriyle bağlantılı yönüyle ise davranışsal alanlarda katkı sunmaktadır. Benzer şekilde WHO (2010) da cinselliği insan yaşamının her aşamasında beden, psikoloji ve toplumsal unsurları kapsayan doğal bir gelişim parçası olarak tanımlamaktadır. Bu bütüncül yaklaşımı destekler biçimde Aydın (1998), cinselliği; haz alma, toplumsal normlar, kurallar ve tabularla şekillenen fizyolojik, psikolojik, biyolojik ve sosyal boyutlarıyla özel bir deneyim olarak ele almaktadır. Bu tanımlar, cinsellik kavramının yalnızca biyolojik işlevlerle sınırlı olmadığını; psikolojik ve sosyolojik boyutlarıyla daha kapsamlı bir anlam taşıdığını işaret etmektedir.

Cinsellik kavramının tanımı zaman içinde değişime uğramış, buna bağlı olarak cinsel eğitimin kapsamı da genişlemiştir. Cinsel eğitim başlangıçta daha çok üreme ve doğum kontrolü gibi biyolojik temelli konulara odaklanırken sonraki süreçte disiplinlerarası bir yapıya evrilerek iletişim, karar verme ve sorumluluk geliştirme gibi kişisel becerileri de kapsar hale gelmiştir (Çok ve Kutlu, 2010). Ayrıca UNESCO (2018), WHO (2010) ve SIECUS (2004) gibi kuruluşlar, okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm kademeleri kapsayan kapsamlı cinsellik eğitimi rehberleri hazırlamakta; cinsel sağlığın korunmasının ancak kapsamlı bir eğitimle mümkün olabileceğini vurgulamaktadır (Özcebe, 2011; Gendel ve Bonner, 1992).

Cinsellik, insan yaşamının temel parçalarından biri olmasının yanı sıra insan hakları perspektifiyle de ele alınmaktadır. UNESCO (2009), cinselliği bireyin temel hakları çerçevesinde değerlendirmiş; WHO (2006) ise cinsel hakların uluslararası insan hakları belgeleri ve sözleşmeleriyle güvence altına alınmış olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, cinsel eğitimin bireylerin sağlığı ve refahı kadar haklarının korunması açısından da vazgeçilmez bir rolü olduğu görülmektedir.

Özellikle özel gereksinimli (ÖG) çocuklar açısından cinsel gelişim daha karmaşık bir yapı arz etmektedir. Zihinsel, duygusal veya iletişimsel sınırlılıkları olan bireyler, soyut kavramları anlamakta, beden farkındalığı geliştirmekte ve sosyal kuralları kavramakta daha fazla desteğe ihtiyaç duymaktadır (Treacy vd., 2018). Bu nedenle ÖG bireylerin cinsel eğitimi yalnızca bilgi aktarımı olmanın ötesinde güvenli davranış geliştirme, sınır belirleme ve istismardan korunma açısından da yaşamsal bir işleve sahiptir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 1996; Finkelhor, 2009). Nitekim UNICEF (2022), özel gereksinimli çocukların cinsel istismar mağduru olma olasılığının neredeyse üç kat daha fazla olduğunu ve kız çocuklarının daha yüksek risk altında olduğunu bildirmiştir.

Birçok toplumda hâlen tabu olarak görülen cinsellik konusu, ÖG bireylerde daha da göz ardı edilmekte ayrıca bu bireylerin de cinsellik, mahremiyet ve beden farkındalığı gibi temel kavramları öğrenme hakkı çoğu zaman unutulmaktadır (Eliküçük ve Sönmez, 2011; Ellis, Sakellariou, 2020; McGuire ve Bayley, 2011). Bu bireylerin istismara uğrama risklerinin yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda, verilecek cinsel eğitimin yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmaması gerektiği açıktır. Bilgi aktarımının yanı sıra; güvenli ve uygun davranışların kazandırılmasını, kişisel sınırların öğretilmesini, hayır diyebilme becerisinin geliştirilmesini ve riskli durumlarla karşılaşıldığında nasıl tepki verileceğinin öğretilmesini de kapsamalı gerekmektedir. Bu noktada öğretmenlerin, çocukların gelişim düzeylerine uygun, sistematik ve koruyucu nitelikte eğitimler sunmaları; çocukların hem kendilerini tanımalarını hem de istismara karşı korunmalarını sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bu gereklilik, cinsel eğitimin erken yaşlarda planlı ve yapılandırılmış biçimde verilmesini daha da önemli hâle getirmektedir.

ÖG çocukların cinsel eğitiminde öğretmenler kritik bir rol üstlenmektedir. Çocukların günlük yaşamlarında en fazla etkileşimde buldukları yetişkinlerden biri olarak öğretmenler, cinsel eğitimin planlanması ve uygulanmasında belirleyici konumdadır. Ancak araştırmalar, öğretmenlerin öğrencilere mahremiyet eğitimi kazandırma ve cinsel eğitim verme konusunda yeterli donanıma sahip olmadıklarını; bu nedenle süreci daha çok yüzeysel ve bilgi aktarımına dayalı bir anlayışla yürüttüklerini ve beceri odaklı etkinlikleri ihmal ettiklerini işaret etmektedir (Wiefferink vd., 2005; Sterling, 2023; Jeyachandran vd., 2024). Bu durum, öğretmenlerin öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmalarına yol açmaktadır. Ayrıca bireysel farklılıkların, öğretmenlerin cinsel eğitim verme istekliliğini ve bu süreçteki özgüvenlerini etkilediği görülmektedir. Nitekim Johnson vd. (2014), cinsel eğitim programlarına katılan ya da bu konuda özel eğitim alan öğretmenlerin daha yüksek özgüven bildirdiklerini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, öğretmen ve ebeveynlerin önemli bir kısmı cinsel eğitim verme konusunda kendilerini yeterli görmemekte, bu da sürecin etkinliğini olumsuz yönde etkilemektedir (González vd., 2018; Sürücü, 2009).

ÖG bireylerin ebeveyn ve öğretmenleri genellikle bu bireylerin diğer gelişim alanlarına öncelik vermekte, cinsel eğitim ise geri planda kalabilmektedir. Ayrıca bazı ebeveynler, cinsel eğitimin çocuklarda uygunsuz davranışları artıracığı düşüncesiyle bu sürece olumsuz yaklaşabilmektedir (Alptekin ve Tepeli, 2019; Walker-Hirsch, J. L., 2007; Mohd Yazid ve Rahman, 2022). Oysa bu durum, çocukların gelişimlerini olumsuz etkilediği gibi istismara karşı savunmasız hale gelmelerine de yol açmaktadır (Miller vd., 2009). Bu noktada ÖG bireylere cinsel eğitim verme sorumluluğu büyük ölçüde öğretmenlere düşmektedir. Nitekim literatürde, cinsel eğitimin okullarda öğretmenler tarafından verilmesi gerektiğini destekleyen pek çok araştırma bulunmaktadır (Gökdeniz, 2008; Jeyachandran, 2024; Martin vd. 2020).

ÖG bireylere nitelikli cinsel eğitimin sunulmasında, özel gereksinimli çocuklarla çalışan öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının ve hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının önemli bir değişken olduğu belirtilmektedir. Cinsel eğitimi sunacak öğretmenin konuya ilişkin tutumu, eğitim sürecinin niteliğini doğrudan etkileyen temel unsurlardan biridir. Her ne kadar cinsel eğitim programları kuramsal olarak iyi yapılandırılmış olsa da bu programların etkili biçimde uygulanması büyük ölçüde öğretmen tutumlarıyla ilişkilidir. Tutumların davranışları büyük ölçüde etkilediği göz önünde bulundurulduğunda (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014), öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının uyguladıkları cinsel eğitim başarısında belirleyici olabileceği ifade edilmektedir. Nitekim Gökçe ve Sezer (2012)'in tutumlar üzerine yürüttükleri çalışmada elde edilen bulgular, eğitimde verimi sağlamak ve kaliteyi artırmak için motivasyonu yüksek, istekli ve olumlu tutuma sahip öğretmenler yetiştirmenin önemine işaret etmektedir.

Ancak gerek öğretmen yetiştirme programlarında cinsel eğitim konusuna sınırlı yer verilmesi, gerekse toplumdaki genel tabu algısı öğretmenlerin bu alandaki yeterliliklerini olumsuz etkilemektedir. Alan yazında öğretmenlerin çoğu zaman cinsel eğitimle ilgili bilgileri teorik düzeyde edinmelerine rağmen uygulamada güçlük yaşadıkları belirtilmektedir. Bu durum, özellikle özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerde cinsel eğitim uygulamalarının etkinliğini azaltmakta ve çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasını güçleştirmektedir (Christian vd., 2001). Bilgi ve tutum arasındaki bu kopukluk, çocukların korunma hakkı ile doğrudan ilişkilidir. Bu çerçevede öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin sahip oldukları bilgi düzeyleri ile bu bilgiyi uygulamaya yansıtma yeteneklerini etkileyen tutumlarının birlikte ele alınması gerekmektedir. Öğretmenlerin bilgi düzeylerinin yüksek olması, her zaman tutumlarının olumlu ya da uygulamaya dönük olacağı anlamına gelmemekte; aynı şekilde olumlu tutumlar da her zaman yeterli bilgiyle desteklenmemektedir. Bu durum, bilgi ve tutumun özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimi bağlamında nasıl bir ilişki ve etkileşim içinde olduğunun sistematik biçimde incelenmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeylerinin belirlenmesi ve bu iki değişken arasındaki ilişkinin ortaya konulması hem öğretmen eğitimlerinin yapılandırılması hem de koruyucu-önleyici çalışmaların niteliğinin artırılması açısından temel bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, özel gereksinimli çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin, cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeylerini ve bu alana yönelik tutumlarını incelemektir. Erken çocukluk döneminde cinsel gelişimin sağlıklı biçimde desteklenmesi, bireyin beden farkındalığı kazanması, sınırlarını belirleyebilmesi ve istismar gibi risklere karşı korunması açısından kritik öneme sahiptir. Bu sürecin etkili biçimde yürütülebilmesi ise çocukla doğrudan etkileşimde bulunan öğretmenlerin yeterlilikleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda araştırma, öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik bilgi ve tutum düzeylerini belirleyerek, alandaki ihtiyaçları ortaya koymayı ve bu doğrultuda eğitim politikalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu ana amaç doğrultusunda aşağıdaki alt sorulara yanıt aranacaktır:

1. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi düzeyleri nasıldır?
2. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime yönelik tutumları nasıldır?
3. Öğretmenlerin bilgi düzeyleri ve tutumları;
 - Cinsiyetlerine göre,
 - Mesleki kıdemlerine göre,
 - Cinsel eğitim alma durumlarına göre farklılık göstermekte midir?
4. Öğretmenlerin bilgi düzeyleri ile tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nicel yöntemlerden betimsel ve ilişkisel tarama modelleri kapsamında yürütülmüştür. Bu modellerin tercih edilmesinin temel nedeni, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi ve tutum düzeylerinin herhangi bir müdahalede bulunulmaksızın, mevcut durumlarıyla ortaya konulmak istenmesidir. Betimsel tarama modeli doğrultusunda öğretmenlerin bilgi ve tutum düzeyleri olduğu gibi betimlenirken, bu iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama yaklaşımından yararlanılmıştır. Çalışmada değişkenler üzerinde deneysel bir işlem yapılmaması ve neden-sonuç ilişkisi kurma amacı güdülmemesi nedeniyle, betimsel ve ilişkisel tarama modellerinin araştırmanın amacına en uygun yöntemler olduğu düşünülmüştür.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, gönüllülük esasına dayalı olarak Türkiye genelinde devlet okullarında görev yapan 140 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde erişim kolaylığı, zaman ve maliyet açısından araştırmacılara avantaj sağlaması nedeniyle kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem, araştırmacıların veri toplama sürecinde en erişilebilir

bireyleri seçmesine olanak tanıyan ve olasılığa dayalı olmayan bir örnekleme türüdür (Büyüköztürk , 2018). Bu yöntemde, araştırmacılar hedef evren içerisinde erişiminin en kolay olduğu bireyleri dikkate alarak örneklem grubunu oluşturur (Patton, 2002). Özellikle kapsamlı evrenlerde veri toplama sürecinin güçlük arz ettiği ya da kaynak gereksiniminin yüksek olduğu durumlarda, hızlı ve pratik veri elde etme imkânı sunması nedeniyle bu yöntem sıklıkla başvurulmaktadır (Creswell, 2017). Araştırma kapsamındaki katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Betimsel İstatistiksel Bulgular

Özellik	Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yaş	25-30Yaş	44	31,4
	31-35 Yaş	47	33,6
	36-40 Yaş	21	15,0
	41 Yaş ve Üzeri	28	20,0
	Toplam	140	100
Cinsiyet	Kadın	79	56,4
	Erkek	61	43,6
	Toplam	140	100
Mezun Olunan Lisans Alanı	Özel eğitim	49	35,0
	Görme	8	5,7
	İşitme	19	13,6
	Zihin	61	43,6
	Diğer	3	2,1
	Toplam	140	100
Görev Yapılan Kademe	Okul Öncesi	17	12,1
	1. Kademe	39	27,9
	2. Kademe	45	32,1
	3. Kademe	27	19,3
	Özel Eğitim Meslek Okulu	12	8,6
	Toplam	140	100
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl	27	19,3
	6-10 Yıl	58	41,4
	11-15 Yıl	38	27,1
	16-20 Yıl	17	12,1
	Toplam	140	100
Daha Önce Cinsel Eğitim Alma	Evet	69	49,3
	Hayır	71	50,7
	Toplam	140	100

Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında, büyük çoğunluğunun 25-35 yaş aralığında olduğu (%31,4 ve %33,6) ve 41 yaş üzerindeki öğretmenlerin oranının %20 olduğu görülmektedir. Bu durum, örneklemin genç ve orta yaş grubundan oluştuğunu göstermektedir. Cinsiyet dağılımında ise kadın öğretmenlerin erkeklere göre daha fazla olduğu (%56,4’e karşılık %43,6) belirlenmiştir.

Mezun olunan lisans alanları incelendiğinde, katılımcıların en yüksek oranda zihin engelliler alanından (%43,6) mezun olduğu, bunu özel eğitim (%35) ve işitme engelliler (%13,6) alanlarının takip ettiği görülmektedir. Görev yapılan kademe açısından, en fazla öğretmenin ikinci kademe (%32,1) çalıştığı, bunu birinci kademe (%27,9) ve üçüncü kademenin (%19,5) izlediği anlaşılmaktadır.

Mesleki kıdem dağılımına göre, öğretmenlerin büyük bölümünün 6-10 yıl arası deneyime sahip olduğu (%41,4) ve bunu 11-15 yıl (%27,1) ile 1-5 yıl (%19,3) deneyimlilerin takip ettiği belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların yarısından fazlasının (%50,3) daha önce cinsel eğitim almadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi ve tutumlarını değerlendirirken, demografik özelliklerin ve mesleki deneyimlerin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada; “Zihin Engelli Bireylerle Çalışan Öğretmenlerin Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği”, “Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi” ve “Kişisel Bilgi Formu” veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilen form, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formda öğretmenlerin cinsiyet, yaş, mezuniyet alanı, görev yapılan kademe, mesleki kıdem ve daha önce cinsel eğitim alma durumlarına ilişkin altı soru yer almaktadır. Bu değişkenler, araştırmanın alt amaçlarıyla doğrudan ilişkili olup karşılaştırmalı analizlerde bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır.

2.3.2. Zihin Engelli Bireylerle Çalışan Öğretmenlerin Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği

Akın vd. (2013) tarafından geliştirilen ölçek, öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçek 34 maddeden oluşmakta olup, 7 madde ters puanlanmaktadır. Beşli likert tipi bir ölçektir ve 1’den 5’e kadar derecelendirilmiştir (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kısmen Katılıyorum, 4: Katılıyorum, 5: Tamamen Katılıyorum). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 34, en yüksek puan ise 170’dir. Puanların artması, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin olumlu tutumlarının da arttığını göstermektedir. Ölçek, akran ilişkileri, beden imgesi, gereklilik, olumsuz etki, cinsiyet ve öğretmen yeterliliği olmak üzere altı faktörlü bir yapıya sahiptir.

2.3.3. Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi

Araştırmada kullanılan bilgi testi, özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimi alanına ilişkin öğretmenlerin bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla, alan yazına dayalı olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Testin geliştirilme sürecinde özel gereksinimli bireylerde cinsel gelişim, mahremiyet ve mahremiyet eğitimi, kişisel alan ve sınırlar, güvenli ve güvensiz dokunma, cinsel istismar ve belirtileri, dijital ortamlarda mahremiyetin korunması ile öğretmenin koruyucu rolüne ilişkin ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiş; öğretmenlerin uygulama sürecinde karşılaştıkları durumlar dikkate alınarak kapsam belirlenmiştir.

Bu doğrultuda bilgi testi, öğretmenlerin yalnızca kuramsal bilgi düzeylerini değil, aynı zamanda özel gereksinimli öğrencilerle çalışırken karşılaşılabilecekleri durumlara ilişkin uygulamaya dönük ve koruyucu nitelikteki bilgilerini ortaya koyacak şekilde yapılandırılmıştır. Test, toplam 18 çoktan seçmeli maddeden oluşmakta olup her bir madde dört seçenekli olarak hazırlanmıştır. Maddeler, cinsel gelişimin gelişimsel bütünlük içindeki yeri, mahremiyet kavramı ve mahremiyet eğitimi, kişisel alan ve sınırlar, güvenli ve güvensiz dokunmaya ilişkin öğretmen ve öğrenci davranışları, cinsel istismar ve belirtileri, cinsel eğitimin koruyucu işlevi, özbakım–mahremiyet ilişkisi, dijital ortamlarda mahremiyetin korunması ve bireyselleştirilmiş eğitim planı kapsamında cinsel eğitimin ele alınmasına yönelik bilgi alanlarını kapsayacak biçimde oluşturulmuştur.

Test maddeleri hazırlanırken, öğretmenlerin yalnızca tanımsal bilgileri bilmeleri değil; mesleki uygulamalarda doğru, güvenli ve koruyucu kararlar verebilmelerine yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle maddeler, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle çalışırken karşılaşılabilecekleri durumları yansıtan, uygulamaya dönük örnekler içerecek biçimde geliştirilmiştir. Bilgi testinden elde edilen toplam puan, öğretmenlerin özel gereksinimli çocukların cinsel eğitimi konusundaki genel bilgi düzeyini yansıtmakta olup; test alt boyutlar temelinde puanlama amacı taşımamakta, ancak kapsam geçerliğini güçlendirmek amacıyla farklı bilgi alanlarını temsil edecek şekilde yapılandırılmıştır.

Testin taslak formu 20 madde olarak hazırlanmış, pilot uygulama sonrasında madde analizi yapılmıştır. Madde güçlük katsayılarının 0,22 ile 0,96, madde ayırt edicilik katsayılarının ise -0,02 ile 0,63 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ayırt ediciliği 0,20–0,29 arasında olan üç madde düzeltilerek teste dâhil edilmiş, 0,19’un altında kalan iki madde ise çıkarılmıştır. Bu süreç sonucunda test 18 madde olarak nihai hale gelmiştir. Nihai formun ortalama güçlük katsayısı 0,68, ortalama ayırt edicilik katsayısı ise 0,43 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, testin nispeten kolay ve ayırt edici olduğunu göstermektedir. Testin iç tutarlılığına ilişkin KR-20 güvenilirlik katsayısı 0,75 olarak bulunmuştur. 0,70 ve üzerindeki değerler yeterli kabul edildiğinden, testin güvenilir olduğu söylenebilir (Tavşancıl, 2005).

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan Google Formlar aracılığıyla çevrim içi ortamda toplanmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı, gönüllülük esasları ve gizlilik ilkeleri hakkında bilgilendirme yapılmış, ardından kişisel bilgi formu, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin tutum ölçeği ve bilgi testi sırasıyla uygulanmıştır. Veri toplama süreci her katılımcı için yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulmasına, elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılmasına ve kişisel verilerin korunmasına özen gösterilmiştir.

Araştırmanın yürütülmesi için ilgili üniversitenin Etik Kurulundan onay alınmış ve süreç etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olmuş, veri toplama süreci öğretmenlerin mesleki programlarını ve günlük işleyişlerini etkilemeyecek şekilde planlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Toplanan veriler SPSS programında aktarılmıştır. Verilerin analizinde kullanılacak istatistiksel yöntemlerin parametrik veya nonparametrik olma durumuna karar verilmesi için verilerin normallik dağılımı analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, demografik değişkenlere ilişkin verilerin analizinde hangi testlerin uygulanacağına karar verebilmek amacıyla normallik dağılımı analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, değişkenlerin dağılım özelliklerini belirlemek için Histogram, Q-Q Plots, Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) değerleri incelenmiştir. Değişkenlerin normallik dağılımına ilişkin elde edilen Çarpıklık ve Basıklık bulguları Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2. Değişkenlerin Normallik Dağılımına İlişkin Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Bulgular

Değişkenler	Normallik Testleri	
	Çarpıklık	Basıklık
Yaş	.432	1.134
Cinsiyet	.262	1.959
Mezun Olunan Lisans Alanı	-.247	-1.680
Görev Yapılan Kademe	.164	-.680
Mesleki Kıdem	.260	-.732
Daha Önce Cinsel Eğitim Alma	-.292	-1.943

Bu çerçevede; katılımcıların Yaş, Cinsiyet, Mezun Olunan Lisans Programı, Görev Yapılan Eğitim Kademesi, Mesleki Hizmet Süresi ve Daha Önce Cinsel Eğitim Alma durumlarına ilişkin verilerin normal dağılım varsayımını karşıladığı belirlenmiştir. Eğitim alanındaki ampirik çalışmalarda sıkça başvurulan ölçütlere göre, çarpıklık değerlerinin ± 1 arasında, basıklık değerlerinin ise ± 2 aralığında yer alması, verilerin normal dağıldığına dair kabul edilebilir bir gösterge olarak değerlendirilmektedir (George ve Mallery, 2001; Leech, Barrett ve Morgan, 2005). Bu ölçütler, özellikle örneklem büyüklüğünün sınırlı olduğu araştırmalarda dağılımın normalliğini değerlendirmede yaygın olarak kullanılmaktadır.

Verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildikten sonra, Cinsiyet ve Daha Önce Cinsel Eğitim Alma değişkenlerinin karşılaştırmalı analizinde bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Diğer yandan, Yaş, Mezuniyet Alanı, Görev Yapılan Kademe ve Mesleki Hizmet Süresi değişkenlerine ilişkin farkların incelenmesinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptandığında, bu farkların hangi gruplar arasında ortaya çıktığını belirlemek amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffé testi tercih edilmiştir. Scheffé testi, grup sayısının fazla olduğu durumlarda tüm grup çiftleri arasında karşılaştırma yapabilme esnekliği sunması ve Tip I hata riskini kontrol etme gücü nedeniyle eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanılmaktadır (Field, 2024). Ayrıca, bu testin hata türü I riskini azaltıcı etkisi, elde edilen bulguların güvenilirliğini artırmakta ve yorumlama sürecine katkı sunmaktadır (Hsu, 1996; Lomax ve Hahs-Vaughn, 2021). Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeylerinin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemlere başvurulmuştur. Tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi olarak $p \leq .05$ kabul

edilmiştir. Tüm istatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi olarak $p \leq .05$ kabul edilmiştir; bu eşik değer eğitim bilimleri alanında yaygın olarak kullanılan bir ölçüttür (Fisher, 1925; Cohen, 1994). Bununla birlikte, bazı çalışmalarda daha katı anlamlılık düzeylerine (örneğin $p \leq .01$ ya da $p \leq .001$) de yer verilmekte, ancak insan davranışlarını merkeze alan ve çok değişkenli yapılar içeren eğitim araştırmalarında $p \leq .05$ düzeyi sıklıkla dengeli bir tercih olarak öne çıkmaktadır (Gigerenzer, 2004). Bu nedenle, $p \leq .05$ düzeyi, eğitim bilimleri literatüründe hem kuramsal temelleri hem de uygulama yaygınlığı bakımından geçerliliğini sürdürmektedir.

2.6. Etik Kurul Onayı

Bu araştırmanın kavramsal çerçevesinin hazırlanması, veri toplama araçlarının uygulanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması aşamalarının tamamında etik kurallara uygun hareket edilmiştir. Karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde ANKAD Yayın Kurulu'nun hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir. Bu çalışmanın ANKAD dışında herhangi bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğunu taahhüt ederim. Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Araştırma Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın ve Etik Kurulu'nun 19/09/2025 tarihli 17 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

3. BULGULAR

3.1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeylerine ilişkin bulgular

Veri Toplama Aracı	n	\bar{x}	Düzye
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	140	13.34	Orta-Yüksek

Tablo 3'te sunulan bulgulara göre, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi düzeyleri orta-yüksek düzeydedir ($\bar{x} = 13.34$). Bu bulgu, öğretmenlerin konuya ilişkin temel kavramsal bilgiye sahip olduklarını; ancak uygulamaya dönük ve koruyucu alanlarda bilginin derinleştirilmesine gereksinim bulunduğunu göstermektedir.

3.2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Düzeylerine Ait Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin tutum düzeylerine ait bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin tutum düzeylerine ait bulgular

Veri Toplama Aracı	n	\bar{x}	Düzye
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	140	3.68	Yüksek

Tablo 4'te sunulan bulgulara göre, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin tutum puanlarının genel olarak olumlu düzeyde olduğu görülmektedir ($\bar{x} = 3.68$). Öğretmenlerin tutum ölçeğinden elde ettikleri ortalama puan, cinsel eğitime yönelik kabul edici ve destekleyici bir yaklaşıma işaret etmektedir. Bu bulgu, öğretmenlerin özel gereksinimli çocuklara yönelik cinsel eğitimin gerekliliğini büyük ölçüde benimsediklerini ve bu konuda olumlu bir eğilim sergilediklerini göstermektedir.

3.3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Yaş Değişkenine Göre Farklaşmasına Ait Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının yaş değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Bulguları

Veri Toplama Araçları	Yaş	n	\bar{x}	Ss	VK	KT	Sd	KO	F	p
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	25-30Yaş	44	13.59	1.91	Grup İçi	13.517	3	4.506	1.19	.32
	31-35 Yaş	47	13.23	1.97	Gruplar Arası	514.026	136	3.780		
	36-40 Yaş	21	12.71	2.31	Toplam	527.543	139			
	41 Yaş ve Üzeri	28	13.61	1.64						
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	25-30Yaş	44	124.25	14.72	Grup İçi	35.747	3	11.916	.05	.99
	31-35 Yaş	47	125.17	13.62	Gruplar Arası	31486.138	136	231.516		
	36-40 Yaş	21	125.57	19.18	Toplam	31521.886	139			
	41 Yaş ve Üzeri	28	125.32	15.25						

Tablo 5'te yer alan bulgulara göre, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi düzeyleri ve tutumları yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$).

3.4. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bağımsız Örneklem İçin T-Testi Bulguları

Veri Toplama Aracı	Cinsiyet	n	\bar{x}	Ss	Sd	t	p
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	Kadın	79	13.35	2.12	138	.80	.94
	Erkek	61	13.33	1.71			
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	Kadın	79	124.63	14.61	138	.30	.76
	Erkek	61	125.41	15.73			

Tablo 6'da sunulan bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını göstermektedir ($p > .05$).

3.5. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının mezun olunan lisans alanı değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının mezun olunan lisans alanı değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Mezun Olunan Lisans Alanı Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Bulguları

Veri Toplama Araçları	Mezuniyet Alanı	n	\bar{x}	Ss	VK	KT	Sd	KO	F	p
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	Özel eğitim	49	13.33	1.95	Grup İçi	10.996	4	2.749	.72	.58
	Görme	8	12.88	1.25	Gruplar Arası	516.547	135	3.826		
	İşitme	19	14.00	1.67	Toplam	527.543	139			
	Zihin	61	13.21	2.08						
	Diğer	3	13.33	2.52						
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	Özel eğitim	49	125.73	14.28	Grup İçi	532.093	4	133.023	.58	.68
	Görme	8	121.50	18.17	Gruplar Arası	30989.793	135	229.554		
	İşitme	19	127.74	11.86	Toplam	31521.886	139			
	Zihin	61	124.39	16.44						
	Diğer	3	116.00	8.72						

Tablo 7’de yer alan analiz sonuçlarına göre, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeyleri mezun olunan lisans alanına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$).

3.6. Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının görev yapılan kademe değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının görev yapılan kademe değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Görev Yapılan Kademe Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Bulguları

Veri Toplama Araçları	Görev Yapılan Kademe	n	\bar{x}	Ss	VK	KT	Sd	KO	F	p
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	Okul Öncesi	17	13.12	1.87	Grup İçi	12.957	4	3.239	.85	.50
	1. Kademe	39	13.74	2.02	Gruplar Arası	514.586	135	3.812		
	2. Kademe	45	13.02	2.05	Toplam	527.543	139			
	3. Kademe	27	13.52	1.63						
	Özel Eğitim Meslek Okulu	12	13.17	2.12						
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	Okul Öncesi	17	130.18	10.92	Grup İçi	1381.088	4	345.272	1.55	.19
	1. Kademe	39	127.72	15.21	Gruplar Arası	30140.798	135	223.265		
	2. Kademe	45	122.96	16.81	Toplam	31521.886	139			
	3. Kademe	27	120.93	13.80						
	Özel Eğitim Meslek Okulu	12	125.33	13.65						

Tablo 8’de sunulan bulgulara göre, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeyleri görev yapılan kademe değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır ($p > .05$).

3.7. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Farklılaşmasına Ait Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Testi Bulguları

Veri Toplama Araçları	Mesleki Kıdem	n	\bar{x}	Ss	VK	KT	Sd	KO	F	p
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	1-5 Yıl	44	13.59	1.91	Grup İçi	13.517	3	4.506	1.19	.32
	6-10 Yıl	47	13.23	1.97	Gruplar Arası	514.026	136	3.780		
	11-15 Yıl	21	12.71	2.31	Toplam	527.543	139			
	16-20 Yıl	28	13.61	1.64						
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	1-5 Yıl	44	124.25	14.72	Grup İçi	35.747	3	11.916	.05	.99
	6-10 Yıl	47	125.17	13.62	Gruplar Arası	31486.138	136	231.516		
	11-15 Yıl	21	125.57	19.18	Toplam	31521.886	139			
	16-20 Yıl	28	125.32	15.25						

Tablo 9’da yer alan bulgular, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır ($p > .05$).

3.8. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Daha Önce Cinsel Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılaşmasına Ait Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumlarının daha önce cinsel eğitim alma değişkenine göre farklılaşmasına ait bulgular Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumlarının Daha Önce Cinsel Eğitim Alma Değişkenine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Bağımsız Örneklem İçin T-Testi Bulguları

Veri Toplama Aracı	Eğitim Alma	n	\bar{x}	Ss	Sd	t	p
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	Aldım	69	13.83	1.95	138	2.97	.00*
	Almadım	71	12.87	1.84			
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	Aldım	69	127.04	14.77	138	1.61	.11
	Almadım	71	122.96	15.17			

* $p \leq .05$

Tablo 10’da sunulan bulgulara göre, daha önce cinsel eğitim alan öğretmenlerin bilgi düzeyleri, eğitim almayan öğretmenlere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p \leq .05$). Buna karşılık, tutum puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$).

3.9. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitim konusundaki bilgi düzeyleri ile cinsel eğitime ilişkin tutumları arasındaki ilişki durumuna Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Cinsel Eğitim Konusundaki Bilgi Düzeyleri ile Cinsel Eğitime İlişkin Tutumları Arasındaki İlişkiye Dair Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

		Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği
Cinsel Eğitime İlişkin Öğretmen Bilgi Testi	r	1	.13
	p		.12
	n	140	140
Cinsel Eğitime İlişkin Tutum Ölçeği	r	.13	1
	p	.12	
	n	140	140

Tablo 11’de yer alan Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi düzeyleri ile tutumları arasında düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmaktadır ($p > .05$).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, özel gereksinimli çocuklarla çalışan özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutumlarını incelemiş; elde edilen bulgular literatür çerçevesinde değerlendirilerek uygulama ve politika boyutunda sonuçlara ulaşmayı amaçlamıştır. Bulgular, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi düzeylerinin genel olarak orta–yüksek düzeyde, tutumlarının ise olumlu olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, bilgi ve tutum arasındaki ilişkinin düşük ve istatistiksel olarak anlamsız olması, yalnızca olumlu tutumlara sahip olmanın yeterli olmadığını; bilginin sistematik biçimde güçlendirilmesi ve uygulamaya dönüştürülmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Araştırmada öğretmenlerin bilgi düzeylerinin orta–yüksek düzeyde bulunması, literatürde öğretmenlerin bu alandaki bilgi düzeylerini yetersiz bulan çalışmalarla (Gürol vd., 2014; Sürücü, 2009; Gümüş ve Altınsoy, 2015) kısmen farklılaşmaktadır. Bu farklılığın, çalışmaya katılan öğretmenlerin büyük bölümünün özel eğitim alanında görev yapıyor olması, son yıllarda mahremiyet ve istismardan korunma konularında yürütülen farkındalık çalışmaları ve hizmet içi eğitimlerin artması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, kullanılan ölçme aracının ağırlıklı olarak kavramsal bilgiye odaklanması, öğretmenlerin uygulamaya dönük yeterliklerini tam olarak yansıtmayabilir. Bu nedenle elde edilen bilgi düzeyleri olumlu bir tablo sunsa da mahremiyet eğitimi, riskli durumların ayırt edilmesi ve istismardan korunma gibi alanlarda bilginin derinleştirilmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, mezuniyet alanı, görev yapılan kademe ve mesleki kıdem) açısından bilgi ve tutumlarda anlamlı bir farklılığın bulunmaması, cinsel eğitim alanındaki ihtiyaçların belirli bir öğretmen grubuyla sınırlı olmadığını; tüm öğretmenleri kapsayan bütüncül destek programlarına gereksinim olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, Yavuz vd. (2013) ile Akdemir ve Sarı’nın (2019) bulgularıyla da örtüşmektedir. Öte yandan, daha önce cinsel eğitim almış olmanın bilgi düzeylerini anlamlı biçimde artırması, yapılandırılmış eğitimlerin bilişsel çıktılar üzerindeki etkisini açıkça işaret etmektedir. Buna karşılık aynı değişkenin tutumlar üzerinde anlamlı bir fark yaratmaması, tutumların bilgiye kıyasla kültürel değerler, kişisel inançlar ve mesleki deneyimlerle daha güçlü biçimde ilişkili olduğunu düşündürmektedir.

Özel gereksinimli bireylerle çalışan öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi düzeyleri ile tutumları arasındaki ilişkinin her zaman güçlü ve doğrusal olmaması, alanyazında sıklıkla vurgulanan bir durumdur. Özellikle özel gereksinimli bireylerin cinselliği söz konusu olduğunda, öğretmenlerin bilgi sahibi olmalarına rağmen tutum düzeylerinin; kültürel normlar, kişisel değerler, mesleki sınırlar, inançlar ve öz-yeterlik algıları gibi faktörlerden etkilendiği belirtilmektedir. Uluslararası çalışmalar, öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik tutumlarının yalnızca bilişsel bilgiye dayanmadığını; ahlaki

kaygular, toplumsal tabular ve özel gereksinimli bireylerin cinselliğine ilişkin yanlış inanışların bu tutumların şekillenmesinde belirleyici rol oynadığını işaret etmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014; Mkumbo, 2012). Buradan hareketle, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin yeterli bilgiye sahip olmalarına rağmen, bilgilerini olumlu tutumlara ve uygulamaya yansıtma güçlük yaşayabileceklerine düşündürmektedir. Bu tür bulgular, öğretmen eğitimlerinin yalnızca bilgi aktarımına odaklanmasının yetersiz kaldığını bunun yanı sıra; tutum, öz-yeterlik ve duyuşsal boyutları da içeren bütüncül yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Bilgi ile tutum arasındaki ilişkinin düşük düzeyde ve anlamsız bulunması, öğretmen gelişim programlarının yalnızca bilgi aktarımına dayalı olmaması gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede, öğretmen eğitimlerinin iki temel ekseninde yapılandırılması önem taşımaktadır: (1) mahremiyet eğitimi, riskli durumların yönetimi, istismardan korunma ve BEP kapsamında cinsel eğitim hedeflerinin belirlenmesi gibi bilişsel bileşenler; (2) değerler, inançlar, öz-yeterlik ve kültürel hassasiyetleri güçlendirmeye yönelik duyuşsal bileşenler. Senaryo temelli çalışmalar, rol canlandırmalar ve vaka analizleri gibi uygulamaya dayalı yöntemlerin, bilgi ile davranış arasında köprü kurmada etkili olabileceği düşünülmektedir.

Benzer biçimde, özel gereksinimli bireylere yönelik cinsel eğitim programlarını inceleyen sistematik derlemeler, bu programların katılımcılar tarafından yararlı bulunduğunu; ancak uygulayıcılar aracılığıyla programların uzun vadede koruyucu ve önleyici çıktılara nasıl dönüştüğü konusunda kanıtların sınırlı olduğunu işaret etmektedir (Paulauskaite vd., 2022; Hui vd., 2024; Oliveira vd., 2025).

Bu çalışma, Türkiye’de özel gereksinimli çocuklarla çalışan öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutumlarını birlikte ele alarak bu iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda çalışmalardan biri olması bakımından alanyazına özgün bir katkı sunmaktadır. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak, özel eğitim öğretmenlerinin cinsel eğitime yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu, ancak bilginin özellikle koruyucu ve önleyici boyutlarda güçlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Öğretmenlerin bilgi ve tutumlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar, yalnızca mesleki yeterlikleri artırmakla kalmayacak; özel gereksinimli çocukların beden farkındalığı kazanmaları, sınır koyma becerileri geliştirmeleri ve istismardan korunmaları açısından da hayati bir katkı sağlayacaktır. Bu nedenle cinsel eğitime ilişkin öğretmen eğitim programlarının, çocukların güvenli ve sağlıklı gelişimini merkeze alan bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma bazı sınırlılıklar çerçevesinde yürütülmüştür. Öncelikle, çalışma nicel yöntemlerden betimsel ve ilişkiisel tarama modellerine dayandığı için elde edilen bulgular öğretmenlerin kişisel beyanlarına dayalı olarak değerlendirilmiştir bu da nedensel çıkarımlar yapılmasına olanak tanımamaktadır. Araştırmada kullanılan bilgi testi ve tutum ölçeği, her ne kadar ilgili literatüre dayalı olarak geliştirilmiş ve gerekli geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmış olsa da veriler katılımcıların bireysel cevaplarıyla toplandığından sosyal beğenirlik etkisi tamamen dışlanamamıştır. Bir diğer sınırlık ise; araştırmanın örnekleme belirli bir öğretmen grubuyla ve sayısıyla sınırlı olmasına rağmen elde edilen sonuçların tüm özel eğitim öğretmenlerine genellenememesidir. Ancak bu sınırlılıklara karşın bu çalışma, öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin bilgi ve tutum düzeylerini aynı anda ele alması ve bu iki değişken arasındaki ilişkiyi incelemesi bakımından alanyazına önemli bir katkı sunmaktadır.

Öneriler

Bu sonuçlar doğrultusunda, öğretmen yetiştirme programlarına cinsel eğitim içeriklerinin zorunlu biçimde entegre edilmesi; görevdeki öğretmenlere kanıta dayalı, sürekli ve uygulama odaklı hizmet içi eğitimlerin sunulması; okullarda mahremiyet eğitimi ve istismarı bildirim süreçlerine ilişkin standart uygulamaların oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca aile-okul iş birliğini güçlendirecek rehber materyallerin geliştirilmesi ve BEP içerisine ölçülebilir hedeflerin eklenmesi, sahadaki uygulamaların sürdürülebilirliğini arttıracaktır.

KAYNAKÇA

Akdemir, B., & Sarı, O. T. (2019). Zihinsel yetersizliği olan bireylerle çalışan öğretmenlerin cinsel eğitime yönelik tutumları ve etik durumlarının karşılaştırılması (Comparison of the attitudes and ethical situations of teachers working with individuals with intellectual disabilities towards sexual

- education). *Eğitimde Kuram ve Uygulama (Theory and Practice in Education)*, 15(3), 267-282. <https://doi.org/10.17244/eku.425276>
- Akın, A., Yıldız, B., Uysal, R., Demir, O., Kaymaz, B., Aşut, S. & Erguvan, F. M. (2013, Mayıs). Zihin engelli bireylerle çalışan öğretmenlerin cinsel eğitime ilişkin tutum ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. 5. *Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu (National Graduate Education Symposium)*, Sakarya.
- Alptekin, A., & Tepeli, K. (2019). Farklı yetersizliği olan 48-72 ay çocuklarda cinsel gelişimin incelenmesi (Examination of sexual development in 48–72 month-old children with different disabilities). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi (Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education)*, 20(4), 737-762. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.526557>
- Aydın, H. (1998). *Cinsellik ve cinsel işlev. Temel psikiyatri*, 2, Hekimler Yayın Birliği, 605-615.
- Bayrak, G., Başgül, Ş. S., & Gündüz, T. (2011). *Ailede cinsel eğitim: çocuk ve ergen eğitiminde rehber kitap*. Timaş.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık, 001-214.
- Christian, L., Stinson, J., & Dotson, L. A. (2001). Staff values regarding the sexual expression of women with developmental disabilities. *Sexuality and Disability*, 19(4), 283-291. <https://doi.org/10.1023/A:1017957409670>
- Cohen, J. (1994). The earth is round ($p < .05$). *American psychologist*, 49(12), 997. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.49.12.997>
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Çok, F., & Kutlu, Ö. (2010). *Ergenlerin cinsel eğitimi: Bir program denemesi*. Pegem Akademi.
- Eliküçük, A., & Sönmez, S. (2011). Examination of opinions of parents about sexual development and education six years old children. *Journal of Social Policy Studies*, 25(25), 45-62.
- Ellis K., Sakellariou D. (2020). *Occupational therapy's role empowering sexuality for individuals with disability*. In: *The Routledge Handbook of Disability and Sexuality*. Routledge; 2020. p. 463-473. <https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/137937>
- Field, A. (2024). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage publications limited.
- Finkelhor, D. (2009). The prevention of childhood sexual abuse. *The future of children*, 169-194.
- Fisher, R. A. (1925, July). Theory of statistical estimation. In *Mathematical proceedings of the Cambridge philosophical society* (Vol. 22, No. 5, pp. 700-725). Cambridge University Press.
- Gendel, E. S., & Bonner, E. J. (1992). Sexual disfunction, gender identity disorders and parafilias. *Review of General Psychiatry, Appleton and Lange. Connecticut*, 306-326.
- George, D., & Mallery, P. (2001). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference 10.0 update*. Allyn & Bacon.
- Gigerenzer, G. (2004). *Mindless statistics*. *The Journal of Socio-Economics*, 33(2), 269-276. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2004.03.004>
- González, C., Fernández-Sogorb, A., Sanmartín, R., Vicent, M., Granados, L., & García-Fernández, J. M. (2018). Efficacy of sex education programs for people with intellectual disabilities: A meta-analysis. *Sexuality and Disability*, 36(4), 331-347. <https://doi.org/10.1007/s11195-018-9545-9>
- Gökçe, F., & Sezer, G. O. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Uludağ Üniversitesi Örneği). *Journal of Uludag University Faculty of Education*, 25(1), 1-23.
- Gökdeniz, Ş. (2008). İlköğretimde cinsel bilgiler eğitimi konusunda öğretmen ve veli görüşleri (Teachers' and parents' opinions on sex education in primary education) (Yayımlanmamış yüksek

lisans tezi). *Uludağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü (Uludağ University/Institute of Social Sciences), Bursa.*

- Gümüş, S. S., & Altınsoy, M. (2015). Hatay okullarında engellilerin cinsel eğitimi durum değerlendirmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 63-72.
- Gürol, A., Polat, S., & Oran, T. (2014). Views of mothers having children with intellectual disability regarding sexual education: A qualitative study. *Sexuality and Disability*, 32(2), 123-133. <https://doi.org/10.1007/s11195-014-9338-8>
- Gürsoy, E., & Gençalp, N. S. (2010). The importance of sexual health education. *J Soc Pol Stud*, 23(23), 29-36. <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21111/227376>
- Hsu, J. (1996). *Multiple comparisons: Theory and methods*. Chapman & Hall.
- Hui, S. F. E. I. (2024). Sexual education for adolescents and adults with intellectual disabilities: Systematic review. *Sexuality and Disability*, 42(1), 119-147. <https://doi.org/10.1007/s11195-023-09813-y>
- Jeyachandran, V., Ranjelin, S. D., & Kumar, A. (2024). Sexual health and safety of adolescents with intellectual disability: Challenges and concerns among special educators in India. *Journal of Intellectual Disabilities*, 28(1), 104-117. <https://doi.org/10.1177/17446295221136224>
- Johnson, R. L., Sendall, M. C., & McCuaig, L. A. (2014). Primary schools and the delivery of relationships and sexuality education: the experience of Queensland teachers. *Sex Education*, 14(4), 359-374. <https://doi.org/10.1080/14681811.2014.90935>
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. Evrim.
- Leech, N. L., Barrett, K. C., & Morgan, G. A. (2005). *SPSS for intermediate statistics: Use and interpretation* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.
- Lomax, R. G., & Hahs-Vaughn, D. L. (2021). *Statistical concepts: A second course* (5. baskı). Routledge.
- Martin, J., Riazi, H., Firoozi, A., & Nasiri, M. (2020). A sex education program for teachers of preschool children: a quasi-experimental study in Iran. *BMC public health*, 20(1), 692. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08826-y>
- McGuire, B. E., & Bayley, A. A. (2011). Relationships, sexuality and decision-making capacity in people with an intellectual disability. *Current opinion in psychiatry*, 24(5), 398-402. <https://doi.org/10.1097/YCO.0b013e328349bbcb>
- Miller, K. S., Fasula, A. M., Dittus, P., Wiegand, R. E., Wyckoff, S. C., & McNair, L. (2009). Barriers and facilitators to maternal communication with preadolescents about age-relevant sexual topics. *AIDS and Behavior*, 13(2), 365-374. <https://doi.org/10.1007/s10461-007-9324-6>
- Mkumbo, K. A. (2012). Teachers' attitudes towards and comfort about teaching school-based sexuality education in urban and rural Tanzania. *Global journal of health science*, 4(4), 149. <https://doi.org/10.5539/gjhs.v4n4p149>
- Mohd Yazid, F. S., & Rahman, P. A. (2022). Parents' perspective of sexuality among down syndrome children. *Malaysian journal of medicine & health sciences*, 18(15), 58-64.
- Oliveira, C., Ozorio, S., Gomes, V., Araújo, S., & Lopes, J. (2025). Sex education for individuals with intellectual development disorder (idd): a scoping review. *Education Sciences*, 15(6), 685. <https://doi.org/10.3390/educsci15060685>
- Özcebe, H. (2011). Çocukluktan ergenliğe cinsellik. *Cinsellik ve Cinsel Eğitim*, 32.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods 3rd. ed.* Sage publications.

- Paulauskaite, L., Rivas, C., Paris, A., & Totsika, V. (2022). A systematic review of relationships and sex education outcomes for students with intellectual disability reported in the international literature. *Journal of Intellectual Disability Research*, 66(7), 577-616. <https://doi.org/10.1111/jir.12952>
- Sexuality information and education council of the united states* [SIECUS]. (1996). Issues and answers. Fact sheet on sexuality education. SIECUS Report, 24(6), 1-4. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12348715/>
- Sexuality information and education council of the united states* [SIECUS]. (2004). Guidelines for comprehensive sexuality education. Kindergarten-12th Grade (3rd Edition).
- Sterling, R. (Ed.). (2023). *Sexual education around the world-past, present and future issues*. BoD-Books on Demand.
- Sürücü, S. (2009). *11-17 Yaş orta düzeyde zihin engelli kız ergenlerin temel cinsel bilgi ve cinsel istismarı algılamalarının belirlenmesi (Determination of basic sexual knowledge and perception of sexual abuse in 11-17-year-old moderately intellectually disabled female adolescents)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi (Published Master's Thesis). Marmara Üniversitesi (Marmara University), İstanbul
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi (Measurement of attitudes and data analysis with SPSS)*. Nobel Yayıncılık (Nobel Publishing), Ankara.
- Treacy, A. C., Taylor, S. S., & Abernathy, T. V. (2018). Sexual health education for individuals with disabilities: a call to action. *American Journal of Sexuality Education*, 13(1), 65-93. <https://doi.org/10.1080/15546128.2017.1399492>
- Tuzcuoğlu, N., & Tuzcuoğlu, S. (1996). Çocuğun cinsel eğitiminde ailelerin karşılaştıkları güçlükler. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(8), 251-262.
- UNICEF: UNICEF Fact sheet: Children with disabilities. UNICEF (2022). <https://www.unicef.org/media/128976/file/UNICEF%20Fact%20Sheet%20,%20Children%20with%20Disabilitiesa.pdf>. Accessed 11 Apr 2024
- United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization [UNESCO]. (2009) International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach for schools, teachers and health educators. UNESCO.
- United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization [UNESCO]. (2018) International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach. (Revised edition) UNESCO.
- Walker-Hirsch, J. L. (2007). *The facts of life and more*. Baltimore: Paul H. Brookes. Publishing Co.
- Wiefferink, C. H., Poelman, J., Linthorst, M., Vanwesenbeeck, I., Van Wijngaarden, J. C. M., & Paulussen, T. G. W. (2005). Outcomes of a systematically designed strategy for the implementation of sex education in Dutch secondary schools. *Health Education Research*, 20(3), 323-333. <https://doi.org/10.1093/her/cyg120>
- World Health Organization [WHO]. (2006). Defining sexual health: report of a technical consultation on sexual health, 28-31 January 2002. Geneva: WHO Press.
- World Health Organization [WHO]. (2010). Standards for sexuality education in Europe: A framework for policy makers, educational and health authorities and specialists. Cologne: Federal Centre for Health Education.
- Yavuz, M., Tekcan, C. A., & Vural-Batık, M. (2013). Zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinin cinsel eğitime ilişkin tutumları (*Attitudes of special education teachers towards sexual education*). 23. Ulusal Özel Eğitim Kongresi (23rd National Special Education Congress), 30.

Araştırma Makalesi / Research Article

Gelişimde Kayıp Parça: Özel Gereksinimli Çocukların Cinsel Eğitiminde Öğretmenlerin Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi

The Missing Piece in Development: An Examination of Teachers' Knowledge and Attitudes in the Sexual Education of Children with Special Needs

Zehra ATBAŞI & Hülya ÖCAL

DOI : [10.63556/ankad.v10i1.399](https://doi.org/10.63556/ankad.v10i1.399)

Geliş/Received: 12/12/2025

Kabul/Accepted: 15/02/2026

Extended Abstract

Introduction

This study aims to examine the knowledge levels and attitudes of special education teachers working with children with special needs regarding sexuality education, as well as the relationship between these two variables. Along with the cognitive, physical, emotional, social, and linguistic dimensions of human development, sexual development is considered an integral and holistic part of children's lives. Sexual development is of critical importance for individuals to recognize their bodies, learn privacy boundaries, internalize gender identity, and establish safe social relationships. Particularly for individuals with special needs (SN), the greater need for support in understanding abstract concepts, developing body awareness, and comprehending social rules indicates that sexuality education provided to this group should not be limited to information transfer alone but should also fulfill protective and preventive functions.

The higher risk of sexual abuse among children with special needs necessitates the planned and structured teaching of privacy education, personal space and boundaries, safe/unsafe touch, and assertiveness skills such as saying "no." In this context, teachers play a key role both in supporting children's developmental needs and in contributing to their protection from abuse. However, the literature indicates that teachers often lack sufficient competence in sexuality education and privacy instruction, tend to limit the process mainly to theoretical knowledge transfer, and do not sufficiently emphasize skill-based practices. Attitudes toward sexuality education are influenced by social taboos, cultural norms, personal values, beliefs, and professional experiences; therefore, increasing knowledge alone is not sufficient to improve the quality of practice. Within this framework, addressing teachers' knowledge and attitudes together and examining the relationship between them emerges as an important necessity for planning teacher education and developing protective–preventive practices for children with special needs.

Method

The study was conducted using descriptive and correlational survey models within a quantitative research framework. While the descriptive survey model was used to determine special education teachers' current levels of knowledge and attitudes toward sexuality education, the correlational survey model was employed to examine the relationship between these two variables. The study group consisted of 140 special education teachers working in public schools across Türkiye who voluntarily participated in the research. A convenience sampling method was used due to its flexibility in terms of accessibility, time, and cost.

Approximately half of the participants were between the ages of 25 and 35; the proportion of female teachers was higher than that of male teachers; and graduates of intellectual disabilities and special education programs were particularly prominent. In terms of school level, most teachers worked in the

first and second levels of education, while in terms of professional experience, teachers with 6–10 years of experience constituted the majority. Nearly half of the participants reported having previously received sexuality education, indicating that the sample had a heterogeneous educational background.

Data were collected using a Personal Information Form developed by the researchers, the “Attitude Scale toward Sexuality Education for Teachers Working with Individuals with Intellectual Disabilities,” and the “Teacher Knowledge Test on Sexuality Education” developed by the researcher. The Personal Information Form gathered data on teachers’ gender, age, graduation field, school level, professional experience, and prior sexuality education. The attitude scale consists of 34 items rated on a five-point Likert scale, with higher scores indicating more positive attitudes toward sexuality education.

The knowledge test is an 18-item multiple-choice instrument designed to measure teachers’ theoretical and practice-oriented knowledge in areas such as sexuality education for children with special needs, privacy, personal space and boundaries, safe/unsafe touch, sexual abuse, digital privacy, and the inclusion of sexuality education goals in individualized education programs. During the test development process, item difficulty and discrimination indices were examined, and some items were removed or revised after a pilot application. The difficulty, discrimination indices, and KR-20 reliability coefficient of the final form indicated that the test was relatively easy, discriminative, and reliable.

Data were collected online via Google Forms, and participants were informed about the purpose of the study, voluntary participation, and confidentiality principles. Participants’ identities were kept confidential, and it was stated that the data would be used solely for scientific purposes. The study was conducted with the approval of the relevant university ethics committee and in accordance with scientific research and publication ethics principles.

Normality of the data was examined using histograms, Q-Q plots, and skewness and kurtosis values, and the variables were found to meet the normality assumption. Independent samples t-tests were used for comparisons based on gender and prior sexuality education, while one-way ANOVA was employed for comparisons based on age, graduation field, school level, and professional experience. Scheffé post hoc tests were applied when significant differences were detected. The relationship between knowledge and attitude levels was examined using Pearson correlation analysis, and the significance level was set at $p \leq .05$ for all statistical analyses.

Results and Discussion

The findings indicate that special education teachers’ knowledge levels regarding sexuality education are generally moderate to high, while their attitudes are positive. The mean score obtained from the knowledge test suggests that teachers possess basic conceptual knowledge; however, it also reveals the need for further deepening of knowledge, particularly in practice-oriented and protective dimensions. The mean score from the attitude scale indicates that teachers largely accept the necessity of sexuality education for children with special needs and demonstrate a supportive approach toward this subject.

The absence of significant differences in knowledge and attitude scores according to age, gender, graduation field, school level, and professional experience suggests that the need for sexuality education is not limited to a specific subgroup of teachers, and that teachers with diverse characteristics require similar levels of support and training. In contrast, the significantly higher knowledge levels of teachers who had previously received sexuality education clearly demonstrate that structured sexuality education programs strengthen cognitive outcomes. However, the lack of a significant effect of prior training on attitudes suggests that attitudes are closely related not only to knowledge but also to cultural values, personal beliefs, and professional experiences.

The low and statistically non-significant relationship between knowledge level and attitudes indicates that having knowledge about sexuality education does not automatically translate into positive attitudes or high-quality practices. This finding points to the insufficiency of teacher education programs that focus solely on the cognitive dimension and highlights the need to systematically address affective and attitudinal components as well. The discussion emphasizes that the findings partially diverge from studies reporting inadequate teacher knowledge levels, which may be related to the fact that most participants work in special education and to the increasing awareness and in-service training opportunities regarding privacy and abuse prevention in recent years. Nevertheless, because the

knowledge test mainly focuses on conceptual knowledge, teachers' practical competencies in the field may not be fully reflected. Therefore, the need for deeper knowledge and skill development, particularly in privacy education, recognizing risky situations, and abuse prevention, is underscored.

The limitations of the study include the use of a quantitative and cross-sectional design, which does not allow causal inferences; reliance on self-reported data, which may involve social desirability bias; and the limited generalizability of the findings due to the sample being restricted to a specific group of teachers. Despite these limitations, the study provides an original contribution to the literature by simultaneously examining special education teachers' knowledge and attitudes toward sexuality education and exploring the relationship between these variables. Overall, the results indicate that special education teachers hold positive attitudes toward sexuality education, but that knowledge—especially in protective and preventive dimensions—needs to be strengthened.

Conclusion

Based on the findings, it is recommended that teacher education programs related to sexuality education should not be limited to cognitive knowledge transfer but should be planned holistically to include attitudes, self-efficacy, and affective dimensions. Accordingly:

- Integrating sexuality education content as compulsory courses into teacher education programs,
- Providing evidence-based, continuous, and practice-oriented in-service training for in-service teachers,
- Establishing standard practices and protocols in schools regarding privacy education and reporting processes for sexual abuse

are considered important steps. In addition, developing guidance materials to strengthen family–school collaboration and including clear, measurable sexuality education goals in individualized education programs may enhance the sustainability and quality of practices in the field. Such arrangements will not only improve teachers' professional competencies but also make vital contributions to children with special needs in developing body awareness, boundary-setting skills, and protection from abuse.